

Een zilveren huwelijksfeest, anno 1856

van perkament tot papier (1)

E. Wolbink

In deze nieuwe serie besteden we aandacht aan bijzondere archiefstukken. Deze bijdrage behandelt een boeiend en leerzaam document uit de privécollectie van de familie Van der Made-Van Riemsdijk.

Ruim anderhalve eeuw geleden vierde men in Hardenberg namelijk een familiefeest. Dat was op zich niet zo bijzonder, ware het niet dat er een ooggetuigenverslag bewaard is gebleven. Het is geschreven door Otto van Riemsdijk, de latere burgemeester van Gramsbergen. Hij had het feest meegemaakt als jongvolwassene. Hij schreef over de belevenissen van die dag een brief aan zijn vier jaar jongere halfzusje Anna Charlotte.

De gezinssituatie en familiebanden

Voor we ingaan op de strekking van de brief, bepalen we ons even tot het gezin waarvan Otto en Anna Charlotte deel uitmaakten. Hun vader was Cornelis Johannes van Riemsdijk. Hij was in 1810 geboren in stad Hardenberg en zou later burgemeester worden van de gemeente Stad Hardenberg, waarmee hij in de voetsporen trad van zijn illustere vader Antoni van Riemsdijk. Cornelis Johannes was op 3 maart 1835 getrouwd met Ottonia Hoenderken. Uit dat huwelijk was op 16 september van datzelfde jaar Otto geboren, maar de bevalling werd een drama. Ottonia stierf zeven dagen later in het kraambed. Zoals dat in die tijd gebruikelijk was, hertrouwde Cornelis Johannes al vrij snel. Zijn tweede echtgenote, met wie hij op 15 november 1838 in het huwelijk trad, was koopmansdochter Carolina Johanna Crull. Uit dat tweede huwelijk werd Anna Charlotte geboren, op 14 oktober 1839. Het gezin woonde aan de Voorstraat nr. 7.

Otto schreef de brief aan zijn halfzusje vanuit zijn woonplaats Hardenberg. Het is niet bekend waar Charlotte op dat moment woonde, want de brief is niet geadresseerd. Mogelijk was zij ergens 'in de grote stad' in de kost. Charlotte was in ieder geval niet bij het feest en daarom beschreef Otto wat hij had meegemaakt. Voor de leesbaarheid laten we hierna de brief in passages volgen, aangevuld met informatie, om een zo goed mogelijk tijdsbeeld te kunnen geven.

Hardenbergh, den 14 febr. 1856

Lieve Charlotte,

Thans zal ik U eens beginnen mede te deelen het vijftientigjarige huwelijksfeest van F.W. van Riemsdijk en A.C.C. Hoenderken.

De partij begon des middags om vijf uur, en wel te beginnen met een kop thee.

De achterkamer was versierd met bloemen en klimop boven de deur en bovenaan de spiegel, alsook de beide stoelen van oom en tante.

Alles was in de beste orde van den dag. Nadat wij de thee genoten hadden, begon men dadelijk,

Fragment van de brief die Otto van Riemsdijk op 14 februari 1856 schreef aan zijn halfzusje Anna Charlotte. (Collectie Van der Made)

zowel de dames als heeren, aan den zoeten wijn waar Noach eens te veel van had gedronken.

Dit ging voort tot omtrent elf of twaalf uren. Vervolgens ging men van de eerste na de tweede kamer, waar het feest verder zou gevierd worden in eeten en drinken.

Deze kamer dan was evenzoo versierd, er stond op de spiegel te lezen met groote letters, die er door oom de kantonregter uit Almelo met eene kaars waren opgezet:

Zilveren bruiloft van F.W. van Riemsdijk en A.C.C. Hoenderken.

Het feest werd dus gehouden ter ere van het zilveren huwelijk van dokter Frans Willem van Riemsdijk en zijn echtgenote Anna Catharina Christina Hoenderken. Zij waren op 11 februari 1831 getrouwd in Hardenberg en hun huwelijk was gezegend met zes kinderen, hoewel de eerstgeborene slechts negen jaar was geworden en het vierde kindje als peuter was gestorven. Frans Willem was medicinae et artis obstetriciae doctor (dokter in de genees-, heel- en verloskunde), chirurgijn en lid van de geneeskundige raad voor Overijssel en Drenthe. Het doktersgezin woonde destijds aan de Voorstraat nr. 27.

De tafel was versierd met drie moderateurs, waarvan er twee waren cadeau gegeven door de beide nichtjes uit Almelo, en op het midden der tafel stonden vier waskaarsen te branden, die ook in de eerste, de achterkamer, stonden te branden, maar daar waren er zes, en wel drie aan drie op twee kandelaars, waarop men armpjes had die men er ook konde afnemen.

Het hoofdstuk dat op tafel was, was een toren. Deze was van onderen breed en liep al smaller al smaller toe, in de vergelijking van een groote pannekoek beneden en naar hoog al kleiner en kleiner wordt gebakken en bovenop dien toren bengelde een mannetje met een vlag in de hand, waarop stond te lezen: zilveren bruiloft van enz.

Een 'moderateur', of regulatorlamp, was een zuinige olielamp. Bij deze lamp werd het bijvullen van het bovenste reservoir geregeld door een veermechanisme. Doordat de met een schroef opgewonden veer zich langzaam ontspande, kwam de toevoer van olie tot stand. Ook dat ging dus automatisch, behalve dat de veer af en toe moest worden opgewonden. Deze lampen waren goed betaalbaar en behoorlijk populair.

Verder waren er twee gebakken op tafel, één van amandelen en de andere was een vreemde, mij niet meer bekend, twee stukken fleesch, ham en rollade, koude rijst, kleine taartjes, zoet en zuur, amandelen, appels en peren (koud gestoofd en raauw), noten, pruimen ingelegd, chinasappels, gember, waar ik zoo veel van hou, en meer van dat kleine goedje.

Fragment van de kadastrale kaart van Stad Hardenberg, anno 1832. Het huis van C.J. van Riemsdijk stond vooraan in de Voorstraat, schuin tegenover de kerk. De woning van dokter F.W. van Riemsdijk bevond zich verder naar het oosten, ter hoogte van het huidige Klepperplein.

Het is opvallend hoe Otto sinaasappels schrijft: chinasappels. De vrucht kwam oorspronkelijk uit China, waar ook de naam vandaan komt (china-appel, evenals 'appelsien': appel-china) en diende vroeger vooral ter decoratie.

Nu de nate (natte) waar: gewone wijn was ons begin na de thee tot toen men aan tafel ging, daar kreeg men 1, 2, 3 die fijnen waren van kreur en smaak waar toch rooije wijn en de laatste was schampanje die ik nog nooit gedronken had, en dus die daar met die gekheid eens geproefd heb. Ik voor mij kan niet zeggen dat daar zoo veel aan is, na dat men er van spreek en nadat ze geld kost.

Dit feest liep af den anderen dag, des morgens te zeven uren. Toen ben ik met neef Dozy bij ons na bed gegaan tot elf uur, en toen ik weer op stond, had ik geen pijn in 't haar, maar in 't hoofd, doordat men niet lang genoeg en op tijd geslapen had, maar ziezoo thans is alles weer vergeten en ver-geven.

Charlotte heeft dien dag een gouden horologie van haar pa en ma gekregen, een zeer klein maar wel een mooi. Nog kleiner als een gulden. En hier-meede weet ik niet meer.

Eerst, na de thee, had men gewone huiswijn gedronken, maar bij het eten waren de speciale wijnen op tafel gekomen. De nog jonge Otto had ook het nodige aan Bacchus geofferd, wat de

volgende dag resulteerde in een flinke kater, hoewel hij dat zelf weet aan het slaaptekort. Zelfs had Otto voor het eerst van zijn leven champagne gedronken, maar veel vond hij er niet aan.

Dat men indertijd feest kon vieren, toonde de jongeman aan door het aanvangstijdstip en het einde in zijn brief te schrijven. Men was 's middags om 17.00 uur begonnen en had doorgefeest tot de andere ochtend 07.00 uur. Otto had daarna nog heel even zijn hoofd op een kussen kunnen leggen. Hij had het bed moeten delen met zijn neefje Reinier Dozy, zoon van de Almelose gemeentesecretaris Abraham Hendrik Dozy en Antonia Christina van Riemsdijk.

Terloops meldde Otto dat Anna Charlotte van Riemsdijk (geboren 20 oktober 1836), de enige dochter van het zilveren bruidspaar, een gouden horloge van haar ouders had gekregen.

Nu zal ik beginnen uwen brief te beantwoorden. De trommels hebben wij ontvangen door Truin. De Kedde ree toen niet. Van Bosch heeft men in de laatste dagen geen spraak meer van gehad en is overleden aan eene beroerte.

Lucas heeft ons verteld dat hij u gesproken had, nadat u uit de kerk was gekomen en ook zeide hij dat u gegroeid was in de tijd dat u weg geweest was. Ook had hij u zien wandelen met eene zwarte jufvrouw. Dat is zeker die geweest waar de kat zoo bang voor is en die het adres voor mij op de brief heeft gezet. U moet haar daar wel voor bedanken.

Met Koosje Bosch is het niet slimmer. Ma is er gisteren avond nog na toe geweest. Zij heeft wat kouw gevat. Na oom dokter is zij niet geweest, en ook had zij er denklijk niet heen gegaan al ware zij ook gezond geweest, om reden het sterfgeval met oom Bosch in Emmelenkamp, maar Derk is er geweest.

Blijkbaar had Charlotte haar broer geschreven, want Otto reageerde erop in het tweede deel van zijn brief. Hij bevestigde dat hij de trommels ontvangen had uit handen van Truin. Waarschijnlijk bedoelde hij Hermannes Truin (geb. 26-12-1816) die van beroep 'karreman' was. Normaal gesproken zou dagloner Hendrik Jan Kedde (geb. 27-12-1812) het hebben gebracht, maar hij reed die dag niet. Wanneer Otto sprak over de overleden Bosch, doelde hij op een ver familielid, de koopman Roelof Bosch die op 3 februari 1856 was gestorven in zijn woonplaats Emlichheim.

Neef Lucas Jacobus van Riemsdijk (geb. 30-10-1833), de oudste zoon van dokter Frans Willem,

had Charlotte gesproken en gezien dat ze langer geworden was. Ook had hij haar zien wandelen met een 'zwarte juffrouw', dezelfde waar de kat zo bang voor was...

Terloops meldde hij nog dat Koosje Bosch - predikantsdochter Jacoba Dorothea Bosch (geb. 09-07-1832) - niet verder achteruit was gegaan. Ze had kou gevat en was niet naar het feest bij oom dokter (Frans Willem van Riemsdijk) geweest. Koosjes jongste broer Derk Bosch was wel naar het bruiloftsfeest geweest.

Het huis van Ittersum is uitbestede, maar waar zij nog naar toe zullen voor dat het nieuwe klaar is, dit weten zij zelf nog niet. In het huis van Boeijen kan hij niet inkomen. Dit wil hij zelf bewonen. En in dat van den kantonregter daar komt Steenmeijer en Jansje in. Dus tot nu toe kan ik u nog geen verdere inlichtingen daaromtrent geven. Weet u al dat Hein aan de poorte overleden is? Veel bijzonders is hier anders niets, dat waart is om te melden. Als ik heb u nog niet verteld wie er al op het feest geweest zijn. Daarvan dient deze staat.

Carte-de-visite van Anna Charlotte van Riemsdijk (1839-1911), vervaardigd door de bekende Zwolse fotograaf Deutmann, ca. 1870. (Collectie M. Luccioni-van der Made)

In het vervolg van zijn brief schreef Otto over 'het huis van Ittersum'. Hij doelde op de nieuwbouw van het herenhuis 'Huize Welgelegen'. Het huidige notariskantoor werd in 1856 gebouwd. Men had de bouw pas geleden aanbesteed. De villa werd gebouwd op de locatie van zijn voorganger, het oude schoutenhuis aan de Scholtensdijk in Heemse. Daarom moest de familie Van Ittersum tijdelijk elders onderdak zoeken. Blijkbaar konden ze niet terecht in het huis van Justus Salomon Albertus Boeijen, want dat wilde de landmeter zelf blijven bewonen. Ook de woning van de vroegere kantonrechter Jan Bruins was niet beschikbaar, want daar ging zijn dochter Jeannette Maria Bruins (Jansje) wonen met haar kersverse man, de gepensioneerde kapitein van het Oost-Indisch leger Hugo Albertus Steenmeijer.

Nu vele complimenten van ma, pa, oom en tante Wilmers en Jacobine, waarvan wij heden een brief hebben gehad, noem ik mij U liefhebbende broer O. van Riemsdijk.

(ik kan ook lange brieven schrijven)

Charlotte kreeg verder nog de groeten van haar vader en moeder, maar ook van haar oom, de Nijeveense predikant Johan Jacob Ernst Wilmers, diens echtgenote Johanna Louise Crull en van Jacobine Wilmers. Johanna Louise was een zusje van Carolina Johanna van Riemsdijk-Crull. Jacobine Ernestine Arnoldine (geb. 21-04-1844) was de dochter uit het eerste huwelijk van de predikant.

hierom en den anderen daarom. Wel hadden ze vele brieven en kaartjes ontvangen. De heer Hamilton of Silvertonhill logeerde na het feest ten huize van oom Bosch, maar hij weigerde in een houten bed te slapen. Men moest eerst zijn bed 'opwarmen' met de beddenpan, voordat hij erin wilde liggen. Toen het bed eenmaal warm was, kroop hij onder de dekens... maar met al zijn kle- ren nog aan!

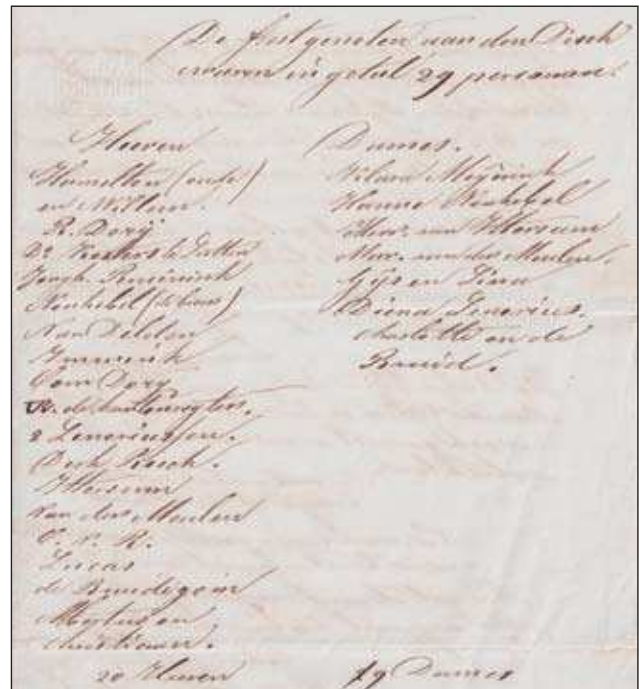
Opnieuw een fragment van de brief, met een opsomming van de gasten die bij het diner aanwezig waren. (Collectie Van der Made)

Van de burgemeester hebben wij twee zilveren kurken gekregen, alsook van Van der Muelen en Van Ittersum een zilveren aschbakje voor de sigaren. Neef de kantonregter is vandaag vertrokken na Dedemsvaart, en gaat morgen met oom Dozy, die daar gisteren is na toe gegaan, tezamen van daar naar Almelo.

Otto vertelde verder dat ze twee zilveren kurken cadeau hadden gekregen van burgemeester Jan van Delden. Hij was in die tijd burgemeester van de twee gemeenten Ambt en Stad Hardenberg. Notaris Willem Fredrik van der Muelen en de rijksontvanger van de directe belastingen en accijnzen Jan Arent baron Van Ittersum hadden beide een zilveren sigaren- asbakje gegeven. Neef de kantonrechter, Lucas Jacobus van Riemsdijk (geb. 30-10-1833), was die dag vertrokken naar Dedemsvaart om de volgende dag samen met oom Abraham Hendrik Dozy terug te reizen naar hun woonplaats Almelo.

Bijna aan het einde van zijn brief noemde Otto de 29 gasten die tijdens *den disch* - het feestmaal - gefêteerd waren. We zien namen die al eerder genoemd werden, maar ook bijvoorbeeld die van de (oude) Hamilton en Willem. Dit waren rijksontvanger Theodoor Christiaan Wilhelm Hamilton of Silvertonhill en zijn tweede zoon, de gemeenteontvanger Willem. Beiden woonden in de gemeente Avereest. Een andere gast - en collega van de bruidegom - was plat- telandsdokter Hendrik Thedoor Mauritz Koster uit Lutten aan de Dedemsvaart.

Ook de zoon en een dochter van dominee Nonhebel uit Heemse waren van de partij, kortom een bont gezelschap van notabelen. De overige genodigden hadden laten bedanken, *den eenen*

Otto beëindigde zijn brief door te vermelden dat oom Frans Willem en Reinier Dozy de enigen waren die *een beetje half zeven* waren (enigszins aangeschoten). De overige gasten waren *niet meer als vrolijk*. Tenslotte adviseerde hij Charlotte om deze brief, na het gelezen te hebben, in stukken te scheuren. Dat zou eventuele problemen - bijvoorbeeld als ze de brief zou verliezen - kunnen voorkomen. Otto rondde zijn verhaal af in het Frans met de woorden: *votre frère O. van Riemsdijk*. Gelukkig voor ons heeft Charlotte het goedbedoelde advies van haar broer in de wind geslagen, waardoor we nu een mooi beeld hebben van hoe men anderhalve eeuw geleden in Hardenberg in een 'nobel gezin' een bruiloftsfeest vierde...

Zegelring met het familiewapen Van Riemsdijk.